

Nr 100.

Av herr Asplund m. fl., om användande av uppkommen behållning å anslaget till inlösen av anläggningar m. m. vid gruvföretaget i Granbergsliden för inlösen av anläggningar å andra fyndigheter m. m.

Beträffande frågan om tillvaratagande och förvärv av gruvegendom för kronans räkning inom Västerbottens län göras under tionde huvudtiteln i årets statsverksproposition en del erinringar.

Under punkt (48), sid. 134, redogöres för användningen av det reservationsanslag av lånemedel, som under rubriken "Fonden för förlag till statsverket" av 1928 års riksdag beviljades för bestridande av kostnader för inlösen av anläggningar i gruvföretaget vid *Granbergsliden* samt för kronans deltagande i gruvarbetet vid nämnda företag m. m. Genom kungl. brev av den 3 augusti 1929 hade åt kommerskollegium lämnats i uppdrag att göra anmälan om begagnande av kronan tillkommande jordägarandel i nämnda, av Västerbottens gruvaktiebolag inmutade fyndighet och samtidigt av berörda anslag ställts 20,000 kronor till förfogande för inlösen av de för arbetet inom utmälen anskaffade nödiga och nyttiga byggnader, redskap och förråd, som kronan kunde vara enligt gruvstadgans 18 § skyldig att ersätta. Därav hade för nämnda inlösen emellertid endast behövt tagas i anspråk 5,050 kronor, medan för andra, Granbergsliden ej berörande ändamål av Kungl. Maj:t utanordnats 8,000 kronor. Då gruvarbetet vid Granbergsliden numera vore nedlagt och ej torde under närmaste framtiden återupptagas, har kollegium icke ansett någon reservation av återstående medel, 6,950 kronor, för deltagande i sådant arbete nu vara påkallad.

Efter omnämmande att av ovannämnda reservationsanslag å 70,000 kronor ytterligare dels 15,000 kronor anvisats för täckande av på kronans jordägarandel belöpande andel av undersökningskostnader i Rackejaur malmfält, som av inmutaren, Västerbottens gruvaktiebolag, föreslagits, dels 11,000 kronor utbetalts till Mertainens gruvaktiebolag, som handhar förvaltningen av statens, genom 1907 och 1908 års malmavtal förvärvade gruvegendom, anför departementschefen (sid. 137) angående den återstående behållningen å anslaget, 30,950 kronor, att "denna behållning torde, såvitt nu kan bedömas, icke till någon del behöva tagas i anspråk för utgifter för *förvärvande åt kronan av nya gruvtillgångar* eller till andra ändamål, för vilka anslaget är avsett, varför samma behållning vid innevarande budgetårs utgång lärer komma att återfalla till budgeten."

Då departementschefen finner det i princip vara riktigare, att beträffande utgifter, som i likhet med årligen återkommande kostnader för gruvförsvarsavgifter och andra kostnader för gruvegendomens bevarande, som icke kunna anses tillföra kronan några nya tillgångar, andra statsinkomster än lånemedel komma till användning, hemställes slutligen, att riksdagen, för bestridande av kostnader för under kommerskollegii förvaltning stående gruvegendom, å riksdagen för budgetåret 1931—1932 måtte anvisa ett *extra förslagsanslag* av 10,000 kronor.

Under punkt (47), sid. 125 och följ., under samma huvudtitel begäres fortsatt anslag för budgetåret 1931—1932 å 150,000 kronor för undersöknings- och försvarsarbeten å områden, som genom Sveriges geologiska undersöknings försorg äro eller kunna varda för kronans räkning inmutade. För samma ändamål hava tidigare av 1921—1927 års riksdagar beviljats sammanlagt 560,000 kronor. Då Kungl. Maj:t i 1928 års statsverksproposition minskade det de två närmast föregående åren med 100,000 kronor utgående årsanslaget till 70,000 kronor, hemställdes i en väckt motion (II: 239) dels att anslaget måtte bibehållas vid sitt förra belopp, 100,000 kronor, dels att därutöver ett anslag av 50,000 kronor måtte ställas till Kungl. Maj:ts förfogande att efter framställning av Sveriges geologiska undersökning användas till inköp av jordägarandelar i av staten inmutade fyndigheter å enskild mark i de fall, där Kungl. Maj:t funne sådant förvärv vara till fördel för staten. Riksdagen biföll detta senare förslag på det sättet, att ett gemensamt anslag av 100,000 kronor beviljades för "undersökningsarbeten *m. m.*", varav högst 30,000 kronor skulle få användas för inköp av jordägarandelar. Skulle detta belopp — helt eller delvis — icke tagas i anspråk, borde enligt riksdagens mening vad som odisponerat återstode få användas för de undersöknings- och försvarsarbeten, varom fråga vore. Sedan det visat sig att förutsättningar för fördelaktiga inköp av jordägarandelar icke förelågo, medgav Kungl. Maj:t, sedan 70,000 kronor av anslaget blivit förbrukade på undersökningsarbeten, att ett ytterligare belopp av 28,000 kronor finge användas till sådana arbeten, varigenom endast 2,000 kronor återstodo för eventuella inköp av jordägarandelar.

Årsanslagen för budgetåren 1929/1930 och 1930/1931, vardera å 100,000 kronor, avsågos icke heller till någon del för inköp av jordägarandelar, då inga förslag till sådana förvärv förelågo och enligt förklaring i 1929 års statsverksproposition undersökningsarbetena för där avsedda budgetår till en betydande del komme att avse kronoparker, där staten redan förut innehade jordägarandelen i tilläventyrs befintliga fyndigheter. Icke heller i nu föreliggande proposition ha ifrågasatts några anslagsmedel för inköp av jordägarandelar.

I propositionen erinras vidare om sistlidne riksdags skrivelse nr 400 med anhållan, att Kungl. Maj:t ville verkställa utredning angående statens gruvegendom i Västerbottens län ävensom rörande förutsättningarna och formen för utnyttjandet av denna egendom, samt därefter för riksdagen framlägga

förslag i ämnet, varjämte lämnas redogörelse för Kungl. Maj:ts med anledning därav vidtagna åtgärd att överlämna utredningen till kommerskollegium och Sveriges geologiska undersökning gemensamt. I sitt uttalande till statsrådsprotokollet den 14 augusti 1930 framhåller departementschefen, att då känne- domen om vissa fyndigheter torde vara ganska ingående och den erforderliga återstående utredningen för framläggande av ett förslag till deras utnyttjande således lärer bliva av ganska ringa omfattning, det till och med torde kunna ifrågasättas, huruvida icke ett förslag till utnyttjande av en viss eller vissa av de ifrågasättade fyndigheterna skulle kunna komma till stånd i sådan tid, att frågan härom kunde av Kungl. Maj:t eventuellt föreläggas 1931 års riksdag. De utredande myndigheterna få också direktiv att *efter hand* inkomma med de förslag, som av utredningen kunna föranledas.

I detta sammanhang torde böra erinras därom, att vid behandlingen i kamrarna av ovannämnda skrivelseförslag den 4 juni 1930 andra kammaren för sin del på förslag av nuvarande statsrådet och chefen för finansdepartementet utan votering antog ett tillägg till statsutskottets förslag till motivering, vilket tillägg emellertid avslogs av första kammaren och därför icke ingått i riksdagens ovannämnda skrivelse nr 400. Tillägget var av följande lydelse: "I detta sammanhang böra olika vägar undersökas och framför allt det sätt och de villkor utredas, genom vilka landets behov av koppar och andra i fyndigheterna förefintliga metaller kunde i första hand tillgodoses." I första kammaren motiverades detta tillägg på följande sätt:

"Med vårt lands stora beroende av import utifrån för behovens fyllande såväl av koppar som av andra, i nämnda statens fyndigheter förefintliga metaller ävensom svavelkis blir den allra viktigaste frågan beträffande fyndigheternas utnyttjande, huru dessa metaller *i första hand* skola kunna tillgodose nämnda behov och sålunda så långt möjligt göra landet oberoende av de ofta förekommande onaturliga prisstegringarna särskilt å kopparmarknaden. Såvitt känt är, torde vid en rationell brytning de enskilda och staten tillhöriga fyndigheternas produktion ej nå högre än möjligen till en fjärdedel av landets nuvarande behov av koppar, ett behov, som säkerligen kommer att undan för undan avsevärt stegras under en lång tid framåt. Om överhuvud något direktiv skall givas från riksdagen beträffande utredningen, bör det vara ett sådant, som främst sätter såsom villkor för fyndigheternas utnyttjande, att landets behov av koppar och andra i fyndigheterna befintliga metaller i första hand tillgodoses."

Enligt vad vi erfarit, kommer det bolag, som äger huvudparten av de staten ej tillhöriga fyndigheterna i norra Västerbotten och däribland Boliden och som byggt smältverket vid Rönnskär, att inom den närmaste tiden igångsätta byggandet av ett elektrolytverk, vari den vid smältningen erhållna guld- och silverhaltiga råkopparen skall raffineras och ädelmetallerna fränskiljas. Då sådana anläggningar äro mycket dyrbara och för en ekonomisk drift kräva relativt stora kvantiteter råkoppar, och då bolaget självt icke lär äga nog stora

tillgångar å kopparmalm för att fylla detta behov och undvika guldförluster vid smältningen, ligger det närmast till hands, att malm från statens fyndigheter tillsättes vid smältningarna i bolagets smältverk ävensom att, då malm-brytningen på statens fyndigheter bör avpassas efter behovet av tillsatsmalm, även malmbrytningen omhänderhaves av bolaget.

Då emellertid staten har ett stort stadigvarande behov av koppar för utbyggandet av sina kraftledningsnät m. m., bör staten förbehålla sig rätt att, mot erläggande av brytnings-, frakt- och smältningkostnader plus skälig provision, lösa till sig den koppar, som enligt gjorda kontrollprov levererats i malmen från statens gruvor. Därigenom kan staten garantera sig koppar till ett rimligt pris även under tider, då kopparpriserna, såsom ofta är fallet, äro oskäligt högt uppdrivna av vederbörande försäljningstruster.

Möjligheterna att säkerställa en avsevärd del av statens kopparbehov för en längre tid framåt genom ett rationellt utnyttjande av statens egna fyndigheter synas hava blivit synnerligen aktualiserade genom de fynd, som under sistlidna sommar gjorts av Sveriges geologiska undersökning i närheten av Kuorbeavare by inom Malå socken av Västerbottens län, varom en del uppgifter lämnas å sid. 130 under punkt (47) av tionde huvudtiteln. En av här påträffade ”synnerligen anmärkningsvärda kopparmalmsanledningar har lokaliserats och kunnat övertäckas genom en jordschaktning till en bredd av 31,2 meter tvärs över strykningen. Fullständiga analyser av malmens beskaffenhet hava ännu ej medhunnits, men kopparhalterna äro approximativt fastställda över hela blottningen. Om man frånräknar en bredd av 2,5 meter i nordvästra kanten med endast 0,32 % koppar och en bredd av 3 meter längst i sydost med endast 0,82 % koppar, återstår en sammanhängande bredd av 24,75 meter av brytvärd kopparmalm. Frånsett en zon av 2,75 meter i nordväst med 2,58 % koppar och en rand av 1 meter i sydost med 2,5 % koppar äro kopparhalterna genomgående mycket höga, växlande mellan lägst 4,6 % och 14,8 % koppar. *På en sammanhängande bredd av 20,2 meter är kopparhalten enligt de hittills föreliggande analyserna i genomsnitt över 11,8 %.*”

”De anförda data utvisa, att den ifrågavarande kopparmalmen är av osedvanligt hög kvalitet. Till och med om kopparhalten skulle sjunka avsevärt inom ännu ej blottade delar av fyndigheten eller mot djupet, skulle denna ändock utgöra en ytterst värdefull sådan, därest malmtillgångarna äro någorlunda betydande. Huru med denna sak förhåller sig kan avgöras endast genom ytterligare blottningar av malmens utgående i dagen under jordbetäckningen samt genom diamantborrningar.”

”Emellertid framgår av undersökningarna av blockfördelningen och av påträffade malmblock, att det också inom de av geologiska undersökningen inmutade övriga områdena i Kuorbeavaretrakten måste finnas ytterligare åtminstone några anmärkningsvärda fyndigheter av koppar- och arsenikmalm, som ännu icke äro uppdagade.”

Då det måste vara av största intresse för staten att själv få inhösta åt-

minstone de värdefullaste frukterna av de mångåriga undersökningsarbetena i Västerbotten, vilkas kostnader, med inräknande även av i nu föreliggande stat upptagna anslag, från och med 1921 uppgå till mera än en milj. kronor, ävensom att, så långt möjligt är med nu gjorda fynd, trygga statens kopparbehov för framtiden, och då ovanberörda, tvivelsutan värdefulla fyndigheter ligga på mark, tillhörig enskilda jordägare, vilka äga rätt till hälften i fyndigheterna, måste dessa statsintressen kräva, *att vederbörande myndigheter snarast möjligt sättas i tillfälle att söka uppgörelse med jordägarna*, innan dessa sälja sina andelar åt utomstående. De malmblootningar, som redan äro verkställda, torde lämna fullt tillräcklig ledning för bedömandet av huru stor handpenning, som kan erbjudas vid köpets uppgörande. I regeln brukar man ju vid sådana köp låta huvuddelen av köpesumman utgå i form av royalty per ton bruten malm i förhållande till dess metallhalt, varigenom lösesumman kommer att automatiskt anpassas efter malmtillgången, dennas rikhalt och avsättningsmöjligheterna.

Det är givetvis av större värde för staten, att möjlighet förefinnes för förvärv av jordägarandelen i en för statens räkning inmutad, värdefull fyndighet å enskild jord, än att möjligheten till förvärv av gruvegendom är begränsad till inlösen av hälften i av enskilda å kronojord startade gruvföretag av ofta tvivelaktigt värde.

Förutom nämnda slag av förvärv genom inlösen i gruvföretag å kronojord och inköp av jordägarandelar i för statens räkning nyinmutade fyndigheter å enskild jord, torde kunna ifrågakomma fall, då det kan finnas förmånligt för staten att förvärva jordägarandelar i å enskild mark belägna utmål, som staten i stort antal erhållit eller inköpt genom malmfältsavtalen av åren 1907, 1908 och 1927. Om vissa av de jordägare, som för många år sedan, då dessa utmål utlades, bevakade sina jordägarandelar i förhoppning, att en gruvdrift där snart skulle komma till stånd, sedan genom nämnda avtal, som innefatta exportförbud även för malm, som ej kan förädlas inom landet, denna gruvdrift blivit ytterligare framskjuten i tiden flera tiotal år, skulle ha svårigheter att delta i kostnaderna för utmålen försvar och förvaltning och därför önska avyttra dessa andelar mot den blygsamma ersättning, som utbetalts av tidigare utmålsinnehavare åt andra jordägare inom samma utmål, synes billighetsskäl, även om den ekonomiska vinsten skulle vara liten, kunna förefinnas för en sådan inlösen.

De myndigheter, som förvalta dessa olika slag av staten tillhöriga fyndigheter, äro beträffande inmutade, ej utmålslagda fyndigheter i Västerbottens län Sveriges geologiska undersökning, men efter utmålsläggningen kommerskollegium, beträffande genom 1907 och 1908 års malmavtal förvärvade utmål styrelsen för Mertainens gruvaktiebolag, vari staten innehar alla aktier, och beträffande alla övriga fyndigheter kommerskollegium, i vars hand alla frågor om inlösen av gruvegendom torde böra samlas för att efter prövning av deras olika betydelse underställas Kungl. Maj:ts avgörande.

Då alla dessa slag av gruvandelsförvärv äro av samma budgetära natur som den inlösen i Granbergslidens gruvföretag, vartill 1928 års riksdag beviljade förut omnämnda reservationsanslag å 70,000 kronor, synas de kunna lämpligen sammanföras och bestridas ur behållningen å nämnda anslag, 30,950 kronor, som enligt departementschefens uttalande (sid. 137 under tionde huvudtiteln) icke längre behöves för sitt ursprungliga ändamål.

Under hänvisning till ovan anförda få vi alltså hemställa,

att riksdagen ville för sin del medgiva, att den till 30,950 kronor uppgående behållningen å det av 1928 års riksdag beviljade reservationsanslaget å 70,000 kronor för bestridande av kostnader för inlösen av anläggningar m. m. vid gruvföretaget i Granbergsliden, såsom numera för sagda ändamål obehövt, må få användas dels för inlösen av anläggningar m. m. å andra fyndigheter, i vilka kronan har jordägarandel, dels för inköp av jordägarandelar i fyndigheter å enskild mark, i vilka kronan innehar inmutarrätten, allt i de fall, där Kungl. Maj:t finner sådana förvärv vara till fördel för staten.

Stockholm den 22 januari 1931.

*Wilhelm Björck.
Karl Johanson.
Carl Lindmark.
Ewert Jonsson.
P. Sandström.
Edv. Björnsson.*

*J. P. Johansson.
O. Bergqvist.
Erik Dalberg.
N. Gabrielsson.
A. J. Bårg.
Ivar Vennerström.*

*C. I. Asplund.
John Sandén.
J. G. Waller.
Harald Åkerberg.
Alb. Bergström.
P. Granath.
H. Andersson.*